

УДК 332.146:336

О.О. Другов, Львівський банківський інститут

РОЗВИТОК ФІНАНСОВОЇ СИСТЕМИ РЕГІОНУ В УМОВАХ ТРАНСКОРДОННОСТІ

Розглядається розвиток регіональних фінансових систем в умовах транскордонності. Досліджено їх територіальну структуру. Зроблено рекомендації щодо шляхів підвищення інвестиційного потенціалу фінансових посередників. Пропонуються заходи щодо посилення транскордонної співпраці у фінансовій сфері.

Ключові слова: фінансова система регіону, транскордонність.

Постановка завдання. Важливою рисою фінансової системи регіонів України є високий ступінь залежності від світових глобалізаційних процесів. Пов'язано це з необхідністю інтеграції у світову фінансову систему та відносно високим ступенем розвитку. Наслідком цього є необхідність посилення зв'язків українських фінансових установ із закордонними. Це дозволяє отримати новітній досвід фінансової діяльності та технології, розширити ринок надання послуг. Важливість таких зв'язків значно підсилюється в прикордонних регіонах України. Це пояснюється значним рівнем інтеграції та взаємозалежності економічних систем прикордонних регіонів сусідніх країн.

Особливе місце у транскордонній співпраці займає західний прикордонний регіон, який включає в себе три області: Львівську, Закарпатську та Волинську. Пов'язано це з наявністю тут кордону з ЄС. Це дає кращі, порівняно з іншими регіонами, можливості щодо співпраці з закордонними фінансово-інвестиційними установами. Результатами цієї співпраці мають стати: зростання темпів залучення іноземних інвестицій; розробка спільних фінансово-інвестиційних проєктів; використання іноземного досвіду діяльності, посилення співпраці з іноземними фінансовими установами тощо.

Цілі статті – дослідження розвитку фінансової системи регіону в умовах транскордонності та розробка шляхів його інтенсифікації.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Фінансову систему регіонів та шляхи її розвитку досить широко досліджено в українській науковій літературі. Однак вплив на її розвиток транскордонної співпраці висвітлено недостатньо. В цьому напрямку досліджень можна виділити лише праці академіка НАН України М.І. Долішного, П.Ю. Беленького, А.Б. Карпінського та О.В. Герасименко.

Виклад основного матеріалу. На сучасному етапі розвитку економіки регіонів фінансова система відіграє стратегічну роль. Вона полягає у забезпеченні суб'єктів економіки інвестиційними ресурсами. Це пов'язано з недостатністю власних інвестиційних джерел підприємств, фірм та фактичною відсутністю програм державного фінансування інвестиційної діяльності.

Дослідивши розвиток регіональної фінансово-інвестиційної діяльності в умовах транскордонності, зазначимо, що до основних її засад належить загальноприйнята система, яка має характерні особливості (рис. 1).

Особливістю фінансово-інвестиційної діяльності у транскордонному регіоні є набагато більша (порівняно з іншими регіонами) активність зовнішніх установ.

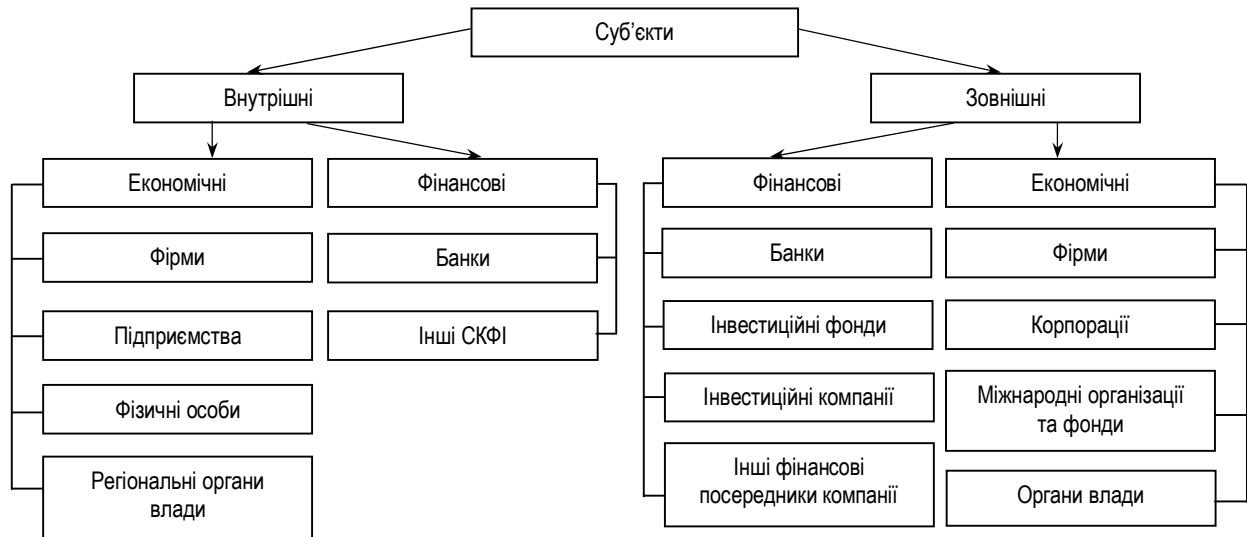

Рис. 1. Схема суб'єктів фінансово-інвестиційної діяльності в умовах транскордонності

Терміном, суть якого ще до кінця не розкрито, є “транскордонність”. Його визначення найбільш оптимально можна сформулювати наступним чином: “транскордонність – це зв’язок, який накладається на прикордонні регіони сусідніх країн їх геополітичним розташуванням”. Під цим зв’язком можна розуміти сукупність політичних, економічних, фінансових та соціальних чинників, які виникають у процесі транскордонного співробітництва [1, с. 56].

Фінансова система України та її регіонів має свою характерну особливість. На думку Сергія Леонідовича Тігіпка [4, с. 4], до якої ми приєднуємось, успішний розвиток вітчизняної економіки як на макро-, так і на мікрорівнях дедалі більше залежить від прогресу в банківській системі, передусім від її здатності генерувати необхідні обсяги кредитних ресурсів. Для доведення цього наведемо основні показники зростання банківського сектора в Україні (табл. 1).

Таблиця 1

Показники зростання банківського сектора в Україні, %

Показник	Приріст	
	у середньому за 2000-2003 рр.	за перше півріччя 2004 р.
Капітал банків	31	20,0
Активи	40	19,3
Зобов'язання	45	19,4
Депозити населення	64	25,4
Кредитування реальної економіки	54	19,4

Зазначені темпи розвитку банківської системи суттєво перевищують темпи приросту ВВП, заробітної плати, розвитку інших фінансово-кредитних інституцій.

Оскільки саме банківська система є основною та найбільш продуктивною (з точки зору інвестиційної активності) ланкою фінансової системи, дослідимо тенденції її регіонального розвитку.

Як показує аналіз, основною з них є наявність значних диспропорцій у територіальному розташуванні (табл. 2).

Таблиця 2

Кількість діючих банків у розрізі регіонів України (2000-2004 рр.)*

Регіон	2000 р.	2001 р.	2002 р.	2003 р	На 01.07.2004
Україна	154	153	157	157	157
Автономна Республіка Крим	7	4	4	5	5
Вінницька обл.	–	–	–	–	–
Волинська обл.	2	3	3	2	2
Дніпропетровська обл.	12	11	13	12	12
Донецька обл.	9	8	9	11	11
Житомирська обл.	–	–	–	–	–
Закарпатська обл.	1	1	1	1	1
Запорізька обл.	6	5	5	4	4
Івано-Франківська обл.	2	2	2	2	1
Київська обл.	–	–	–	–	–
Кіровоградська обл.	–	–	–	–	–
Луганська обл.	2	2	2	2	2
Львівська обл.	4	5	5	5	5
Миколаївська обл.	–	–	–	–	–
Одеська обл.	9	9	9	10	10
Полтавська обл.	3	3	3	3	3
Рівненська обл.	–	–	–	–	–
Сумська обл.	–	–	–	1	1
Тернопільська обл.	1	–	–	–	–
Харківська обл.	12	12	12	12	12
Херсонська обл.	1	–	–	–	–
Хмельницька обл.	–	–	–	–	–
Черкаська обл.	–	–	–	–	–
Чернівецька обл.	1	1	1	1	–
Чернігівська обл.	3	3	3	3	3
м. Київ	79	84	85	83	85

* При побудові таблиці використано дані “Бюлетеня НБУ” № 6 за 2004 рік.

Так, 85 зі 157-ми діючих на 01.07.2004 банків (54,14 %) розташовані у м. Києві, 41 банк – у Східній Україні (26,11 %). На решті території України (Західна, Південна, Північна та Центральна (без м. Києва) функціонує лише 31 банк (19,75 %), причому в 11 областях не було жодного банку – юридичної особи. Логічно припустити, що такі диспропорції у розвитку банківської системи не можуть не позначитися на розподілі фінансових ресурсів між регіонами.

За останні чотири роки регіональна структура банківської системи України не зазнала суттєвих змін. Кількість діючих банків збільшилась на 3 одиниці, в основному за рахунок збільшення кількості банків – юридичних осіб у м. Києві. Єдиний банк – юридичну особу Тернопільщини (“Євроцентр”) – переведено у Львівську область (нині банк “Універсальний”); а в першому півріччі 2003 року було зареєстровано перший банк – юридичну особу на Сумщині.

Оскільки переважна більшість українських банків розташована у центральних та східних регіонах країни, на фінансовому ринку західних та південних регіонів значну роль мають відігравати іноземні (європейські) банківські установи. Однак поки що цього не відбувається через законодавчу заборону на створення філій іноземних банків на території України.

Загалом, дослідивши фінансову систему прикордонних регіонів, відзначимо, що пріоритетне значення для її розвитку має відводитись співпраці з іноземними банками. Для залучення їх інвестиційних ресурсів необхідно створити сприятливий клімат. Для цього необхідно:

1. Впроваджувати в життя гнучку систему оподаткування доходів, отриманих банками від інвестиційної діяльності (наразі рівень оподаткування доходів, отриманих від інвестиційної діяльності в Україні, є вищим, ніж в більшості країн ЄС).
2. Запроваджувати спільні проекти разом із країнами, банки яких плануються залучити до діяльності на території України. До таких проектів можна віднести:
 - спільні інвестиційні проекти;
 - проведення банківських ярмарків та конференцій;
 - підписання спільних рамкових угод про співробітництво у банківській сфері.
3. Створити систему захисту іноземного капіталу, залученого в банківську систему України та зведення до мінімуму бюрократичних проявів, котрі відлякують закордонні банки та інвесторів, а також захистити їх від тиску з боку державних органів

(як приклад можна навести конфлікт між “Кредит банком” (Україна) та Львівською податковою адміністрацією з приводу сплати платежів в бюджет).

Проаналізувавши ступінь залучення іноземного капіталу у вітчизняну банківську систему, відзначимо, що серед 157-ми діючих банків змішаний капітал на початок 2003 року мали 20 банків, в тому числі лише 7 банків мають 100 %ний іноземний капітал. Всі вони були зареєстровані як українські суб’єкти господарювання.

Для прикладу у Польщі капітал, який було внесено у банківську систему закордонними інвесторами, на 2002 рік склав в еквіваленті 5225,2 млн. злотих, з яких 2462,4 млн. злотих – це капітал 15-ти товариств із 100 %-ною часткою іноземного капіталу та двох філій іноземних банків, 2633,9 млн. злотих, – це номінальна вартість переважаючих пакетів акцій у 28-ми банках, а тільки 128,9 млн. злотих – це капітал, внесений до чотирьох банків з перевагою польського капіталу.

Наприкінці 2002 р. у Польщі діяли 45 банків із переважною часткою іноземного капіталу, іноземні інвестори безпосередньо контролювали 17 акціонерних товариств зі 100 %-ною часткою іноземного капіталу, 20 – з більшою часткою, 2 філії закордонних банків та опосередковано 9 банків. Частка цих банків у активах усієї польської банківської системи склала 79,2 %. Ці банки нагромадили 63,8 % депозитів нефінансового сектора та надали 72,2 % кредитів.

Варто також зазначити зміни у структурі власності, які є наслідком отримання іноземними інвесторами контролю над польськими банками. З 70-ти діючих 7 банків були прямо або опосередковано контрольовані Державною скарбницею (у 1993 році з 87 банків 29 мали перевагу державного капіталу) [3, с. 58].

Крім банків, в українських регіонах функціонують інші фінансові установи: страхові організації, інвестиційні компанії та фонди, недержавні пенсійні фонди, кредитні спілки та інші. Всі вони також є залежними від транскордонних зв’язків. Важливим для них на сучасному етапі розвитку є налагодження відносин із закордонними установами: участь у спільних проектах, перейняття зарубіжного досвіду діяльності.

Загалом, не обравши напрямку руху на інтеграцію у світовий фінансовий простір, наша фінансова система ризикує залишитися локалізованою в рамках власної країни з усіма впливаючими негативними наслідками.

Для прискорення інтеграційних процесів необхідно, перш за все, адаптувати фінансове за-

конодавство відповідно до вимог Європейського співтовариства. По-друге, сприяти проведенню міжнародних заходів, що популяризують спільну фінансово-інвестиційну діяльність, налагоджують зв'язки з закордонними фінансовими установами. Однак робити це необхідно враховуючи інтереси власної фінансової системи. Необхідно не допустити її поглинання внаслідок надмірної інтервенції закордонного капіталу, як це відбулось у Польщі. Допускати на фінансовий ринок необхідно лише висококласні закордонні установи з чітко регламентованими цілями, які не будуть суперечити інтересам українських учасників. Зміни у законодавство необхідно вносити поступово, одночасно застосовуючи заходи щодо підсилення конкурентноздатності вітчизняних фінансових установ.

Підсумовуючи результати проведеного дослідження, зробимо такі **висновки**:

- транскордонність, потенційно, є одним зі стратегічних чинників розвитку фінансових систем українських регіонів (особливо прикордонних);
- найбільш розвинутою ланкою фінансової системи регіонів є банківські установи;
- важливим, з позицій збільшення інвестиційного потенціалу, є залучення у банківську систему іноземного капіталу;
- для посилення транскордонної співпраці необхідно адаптувати українське фінансове законодавство до вимог ЄС та проводити заходи, що популяризуватимуть спільну фінансово-інвестиційну діяльність та налагоджуватимуть зв'язки з закордонними фінансовими установами.

Список літератури

1. Беленький П.Ю., Шевченко-Марсель В.І., Другов О.О. Інфраструктура фінансового ринку в системі соціально-економічного розвитку регіону: Монографія / Відп. ред. д-р екон. наук, проф. Беленький П.Ю. – Львів, 2004. – 121 с.
2. Бюлетень НБУ. – 2004. – № 6.
3. Польща – твій діловий партнер 2002/2003. – Варшава: Інститут кон'юктур і цін зовнішньої торгівлі, 2002. – 150 с.
4. Тігіпко С. Система гарантування вкладів в Україні: сучасний стан і перспективні напрями розвитку // Вісник Національного банку України. – 2004. – № 8. – С. 4-5.

Summary

The article studies the development of the regional financial systems in conditions of transparent borders. Their territorial structure is studied. The article offers recommendations about the ways to increase the investment potential of financial intermediaries and improve cross-border cooperation in financial field.